

MANUEL MAVROZOMES VE TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİNE HİZMETİ

Mehmet Ali HACIGÖKMEN*

Öz

Çalışmamızın konusunu teşkil eden Manuel Mavrozomes Türkiye Selçuklu Devletinde en önemli emirler arasındadır. Tarihi kayıtlarda Manuel Mavrozomes ismi I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in sürgün döneminde İstanbul'da onu ağırlayan sonrada Sultana kızını veren kayınpeder olarak geçer. Manuel Mavrozomes, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci defa tahta çıkışından sonra Selçuklu siyasi hayatında görülmeye başlar. Özellikle I. Alaeddin Keykubat döneminde Selçuklu devletinin en üst kademesinde görevler alır. O Selçuklu soyundan olmadığı halde melik unvanı ile de anılmıştır. Manuel Mavrozomes'un ölümüne kadar Hristiyan olarak kaldığını da biliyoruz. Ayrıca Mavrozomes ailesinin Komnenos ailesi ile bağı olması dolayısıyla Manuel Mavrozomes'un Selçuklu devletindeki hizmeti dikkat çekmiştir. Çalışmamızda Manuel Mavrozomes hayatı ve Selçuklu Devletine hizmeti ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler

Manuel Mavrozomes, Komnenos, I. Alaeddin Keykubat, I. Gıyaseddin Keyhüsrev

MANUEL MAVROZOMES AND HIS SERVICE TO SULTANATE OF RUM

Abstract

Manuel Mavrozomes, the domain of our study, was one of the most prominent emir among Turkish Seljuq state. Manuel Mavrozomes known as the host of Kaykhusraw I during his exile period in Istanbul and as the father-in-law who gave his daughter to him in the historical records. Manuel Mavrozomes appeared in the political life of Seljuqs after Kaykhusraw I's ascending the throne for the second time. He was assigned to top official positions of Sultanate of Rum especially during the reign of Kayqubad I. Although he was not descended from Seljuqs, he received the title of Melik. Manuel Mavrozomes was Christian until his death. Besides, Manuel Mavrozomes's services in Seljuqian state draw attention because of the relation between Mavrozomes's family and Komnenos

* Doç. Dr., S. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Konya/Türkiye. hgokmen@selcuk.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6567-7915
Makalenin Gönderilme Tarihi: 4 Temmuz 2017
Makalenin Kabul Tarihi: 27 Eylül 2017
Makalenin Yayınlanma Tarihi: 25 Ekim 2017

family. In our study, Manuel Mavrozomes's life and his services to Sultanate of Rum will be tried to reveal.

Keywords

Manuel Mavrozomes, Komnenos, Kayqubad I, Kaykhusraw I.

GİRİŞ

Türkiye Selçuklularının uzun süre hizmetinde bulunan Mavrozomes adlı gayr-i müslim aile, özellikle yabancı araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu aile üzerine ilk fikir beyan eden araştırmacı 1929 yılında F. W. Hasluck olmuştur¹. 1935 ve 1937 yıllarında P. Wittek, Mavrozomes ailesi üzerine araştırmalar yapmıştır². Daha sonra Osman Turan³, Semavi Eyice⁴, Yusuf Ayönü⁵, S. Nur Yıldız⁶, bu aile üzerine çalışmalarında yer vermişlerdir. Özellikle Hasluck ve Wittek'in ve daha sonra S. Eyice'nin Konya Akmanas-tır'daki kitabeleri yayınlayarak ortaya koydukları farklı yaklaşımlar, Selçuklu devletine uzun süre hizmet eden Mavrozomes ailesinin önemini ortaya koymuştur.

Bize göre bu ailenin Selçuklu tarihindeki en önemli tarafı, uzun süre Bizans tahtına kalan Komnenos ailesi ile olan bağıdır. Bu durum hem Selçuklu hem de Bizans Devletinde bu ailenin önemli siyasi olayların içinde bulunmalarına sebep olmuştur. Ayrıca bu aileden gelen şahısların Selçuklu devletinin yıkılışına kadar bazılarının Müslüman, bazılarının da Hristiyan olarak kalmaları için bir diğer ilginç ve önemli tarafıdır. Bu durumda biz de Selçuklular ve Komnenos sülalesi ile ilişkileri hakkında kısa bir bilgi vererek işe başlayalım.

Selçukluların, Komnenos sülalesi⁷ ile ilişkileri Süleymanşah dönemine kadar gider. Bu ilişkiler Myriokephalon (Miryokefalon) savaşından sonra Komnenos sülalesi iktidardan düşürülene kadar devam etmiştir. Komnenos sülalesinden Bizans tahtına çıkanlar Alexios⁸, İoannes⁹ ve Manuel Komnenos¹⁰ Selçuklu Türklerini Anadolu'dan atmak için çok çabalamışlardır¹¹. I.

¹ F. W. Hasluck, *Christianity and Islam under the Sultans*, Oxford 1929, s. 56, 86, 372.

² P. Wittek, "L'Épithaphe d'un Comnène à Konia", *Byzantion*, X (1935), s. 505 – 510; aynı yazar, "Encore l'épithaphe d'un Comnène à Konia" (Texte imprimé), *Byzantion* XII (1937), s. 209-210.

³ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 181.

⁴ Semavi Eyice, "Konya İle Silile Arasında Akmanasır", *İ. Ü. Şarkiyat Mecmuası*, S. 6, 1966, s. 135-160.

⁵ Yusuf Ayönü, "Batı Anadolu'da Bizanslı Yerel Hâkimlerin Bağımsızlık Hareketleri (XII. Yüzyılın Sonları ve XIII. Yüzyılın Başlarında)" *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 26 (42), 2007, s. 141-154.

⁶ S. Nur Yıldız, "Manuel Komnenos Maurozomes and His Descendants at the Seljuk Court: The Formation of a Christian Seljuk-Komnenian Elite", *Crossroads Between Latin Europe and the Near East: Corollaries of the Frankish Presence in the Eastern Mediterranean (12th to 14th Centuries)*, ed. Stefan Leder, Würzburg, s. 56-77.

⁷ Bk. Franz Grabler, *Die Krone der Komnenen*, Köln (tarihsiz), s. 314; H. Von Kap-Herr, *Die Abendländische Politik Kaiser Manuels*, Strasbourg 1881; Anna Komnena, *Alexiad: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi Malazgirt'in Sonrası*, çev. Bilge Umar, İstanbul 1996; F. Chaldon, *Les Comnènes*, II, Paris 1912; K. Varzos, *É genealogiätön Komnênön*, Thessalonica 1984.

⁸ William Plate, "Alexios I Komnenos", *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*, 1, 1867, s. 129–130; Michael Angold, *The Byzantine Empire, (1025-1204)* (2nd ed.), Longman 1997, s. 136–170; Ralph-Johannes Lilie, *Byzanz - Das zweite Rom*, Berlin 2003, s. 328.

⁹ Thomas Uecker, *Isaak I. Komnenos*. In: *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Band 2, Bautz, Hamm 1990, s. 1345–1347.

¹⁰ Bk. Paul Magdalino: *The Empire of Manuel I Komnenos, (1143–1180)*, Cambridge 2002.

¹¹ Niketas Khoniates, *Historia*, çev. Fikret İşıltan, Ankara 1995, s. 7-32; İoannes Kinnamos, *Historia (1118-1176)*, (yay. haz. İşın Demirkent), Ankara 2001, s. 40 -54. Komnena, s. 338-487; Muharrem Kesik, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi (1116-1155)*, Ankara 2003, s. 16-17.

Haçlı seferinden sonra, Türkler İznik'i kaybettikten sonra, I. AlexiosKomnenos Konya'ya kadar Selçuklu Türklerini Anadolu'dan atmak için gelmiş(1116), ancak başarılı olamamıştır¹². AlexiosKomnenos'dan sonra Manuel Komnenos'da daha büyük bir orduyla Konya'ya kadar gelmiş, ancak Sultan I. Mesud'un başarılı savunmasıyla karşılaşmıştır. Sonuçta Manuel Komnenos Konya'da yenilgiye uğramıştır (1146)¹³. Ancak Manuel Komnenos, Türkleri Anadolu'dan atmak düşüncesini hiç bırakmadı. Bu düşüncesini 30 yıl sonra (1176) tekrar icraata soktu. Hazırladığı ordusuyla yine Konya'ya doğru yola çıktı. Bu kez Selçuklu tahtında Sultan Mesud'un oğlu II. Kılıçarslan vardı. Artık siyasi konjuktörde 30 yıl öncesi gibi değildi. Tarih Türklerin lehine akmaya başlamıştı. II. Kılıçarslan onu Miryokefalon denilen yerde büyük bir yenilgiye uğrattı¹⁴. Bu o kadar büyük bir yenilgiydi ki artık Bizans, Türkleri Anadolu'dan atmaktan vazgeçti. Bu büyük yenilgi Komnenos sülalesinin tahta indirilmesine de sebep olacaktır.

Selçukluların Komnenos ailesi ile ilişkileri XIII. yüzyılda ise farklı mecraaya girmiştir. Bu dönemdeki ilişkilerde fâil Mavrozomes sülalesi idi. Mavrozomes sülalesi de aşağıda anlatacağımız gibi Komnenos ismini taşımaktaydı. I. GıyaseddinKeyhüsrev 1196-1204 yılları arasında İstanbul'da sürgün hayatı süresince Komnenos sülalesi ile bağı olan Mavrozomes ailesinin himayesinde kalmış idi. Bu aile I. GıyaseddinKeyhüsrev'in ikinci saltanatı döneminde Anadolu'ya gelecektir. Mavrozomes ailesinden bazı kişiler Selçuklu devletinin sonuna kadar hizmette bulunacaklardır. Çalışmamızda I. GıyaseddinKeyhüsrev'in İstanbul'da sürgün döneminde hâmilliğini yapan hatta kızı ile evlendiği söylenen, sonra I. Keyhüsrev'in Konya'ya gelip tahta çıktığında yanında olan Manuel Mavrozomes ve ailesi üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

A. MAVROZOMES AİLESİ İLE KOMNENOS AİLESİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Mavrozomes ailesi, Mora yarım adası kökenli aristokrat bir ailedir¹⁵. Bu aristokrat aile Bizans sarayında çok önemli hizmetlerde bulunmuştur. Mavrozomes'un babası TheodorosMavrozomes adında birisidir¹⁶. TheodorosMavrozomes, 1170'de, I. Manuel Komnenos'un en gözde komutanı idi

¹² Komnena, s. 486-488.

¹³ Kinnamos, s. 42, 46; Niketas, s. 36; Turan, *Türkiye*, s. 181; Kesik, *Sultan Mesud*, s. 65

¹⁴ Mehmet Akif Ceylan, "Coğrafi Perspektiften Myriokefalon Savaşı'nın Yeri ve Konya Bağırısak Boğazı" *S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S. 5, Güz 2016, s. 69-94; Adnan Eskikurt, "Myriokefalon Savaşı'na Dair Kronikler ve Modern Çalışmalar", *S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S. 6, Bahar 2017, s. 65-94.

¹⁵ Mora Yarımadası (Pelopones-(Πελοπόννησος)), bugünkü Yunanistan'ın güneyinde, ülkenin bir kısmını oluşturan, Avrupa kıtasına bağlı olan ve Ege Denizi'nde bulunan yarımadadır. Ayönü, "Batı Anadolu", s. 141-154.

¹⁶ S. Nur Yıldız, agm., s. 58.

(1143-1181).¹⁷TheodorosMavrozomes, Manuel Komnenos'un kaynaklarda ismi açıklanmayan kızı ile evlenerek *gambros (damat)* statüsünü kazanmıştır¹⁸. TheodorosMavrozomes'un, Komnenos sülalesine akrabalığı, onu Bizans'ın en üst aristokratik çevrelerine taşımıştır. En önemlisi Komnenos ismini kullanma hakkına da sahip olmuştur¹⁹. TheodorosMavrozomes, aynı zamanda Andronikos I. Komnenos (1183-1185)²⁰ zamanında imparatorluk sekreterleri amiri olarak da hizmet etmiştir²¹.

Theodoros Mavrozomes Miryokefalon seferine katılmış, bu sefer esnasında Bizans ordusunun sol kanadını idare etmiştir. Hatta Selçuklu okçularının ilk kurbanı Theodoros Mavrozomes'un idare ettiği kol olmuş, Selçuklular ordunun bu bölümünü imha etmiştir²². Theodoros Mavrozomes 1169 yılında Mısır'ın Dimyat limanına yapılan sefere de katılmıştır²³. Bu aile üyelerinden Ioannes Mavrozomes, 1185 yılında I. Andronikos Komnenos'un emri ile Normanlara karşı Selanik'i savunmak üzere ordusuyla birlikte Mora yarım adasından Selanik'e gitmiştir²⁴. Nitekim XIII. yüzyıl sonlarında Angelos hanedanı döneminde memleketleri Mora yarım adası ve Batı Anadolu bölgesinde idarî görevlerde buldukları bilinmektedir²⁵.

Manuel Mavrozomos'u XIII. yüzyıl başında Phrygia²⁶ bölgesinde görürüz²⁷. İşte bu dönem I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in sürgünde İstanbul'da ve Manuel Mavrozomes'un yanında olduğu dönemdir. Burada bir durum, I.

¹⁷ Niketas, s. 111,125; Ayönü, "Batı Anadolu", s. 144.

¹⁸ Gambros iki kısma ayrılmıştır. Biri basit sebastos, diğeridegambrossebastos idi. Bu ikincisi çeşitli aristokrat ailelerinin oğullarının evlilik yoluyla imparatorluk ailesine katılan üyelerine verilirdi. Bk. *Oxford Dictionary of Byzantium*, II, ed. Alexander P. Kazhdan, Washington 1991, s. 812; XIII. yy. da Sebastosluk(Geç Bizans İmparatorluğu kademeli saray unvanıdır. Ayrıca İmparatorluğun komşusu ve etkisindeki devletlerde de kullanılmıştır. *Sebastokratores* kancına verilen dışıl unvan sebastokratorissa (Υπαναα: σεβαστοκροατοριαα), sebastokratissa (Bulgarca: севастократица ve Sırçça: севастократица) idi. Kelime, gramer olarak, sebastos ("Kutsal", Augustus yunanca çevirisi) ve kratör ("hükümdar", aynı kelime *autokratör* "imparator" kelimesinde de geçmektedir) kelimelerinin birleşimidir. Unvan ilk defa Bizans İmparatorul. AleksiosKomnenos (1081–1118 arası hükümdar) tarafından kardeşi İsaakios Komnenos'a verilmiştir. Bk. *Oxford Dictionary of Byzantium*, III,ed. Alexander P. Kazhdan, Washington 1991Newyork 1991, s. 1862; S. Nur Yıldız, agm., s. 57.

¹⁹ ConstantineVarzea, "Komninos Soykütüğü" *Bizans Metinler ve Çalışmalar*, Bizans Araştırmaları Merkezi- Selanik 1984, s. 473-75. Κωνσταντίνος Βαρζός: *Η Γενεαλογία των Κομνηνών*. Τόμος Α' (= Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται. Τ. 20α, ΚέντροΒυζαντινών Ερευνών – ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1984, s. 473-75; S. Nur Yıldız, agm., s. 57.

²⁰ Yusuf Ayönü, "Bizans İmparatoru I. Andronikos Komnenos'un Hayatı ve Devlet Teşkilatını Yeniden Düzenlemeye Yönelik Reformları" *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XXIX / 1, 2014, s. 107-126.

²¹ Ayönü, "Batı Anadolu", s. 144; S. Nur Yıldız, agm., s. 57.

²² Niketas, s. 125; Roger de Hoveden, *Theannals of Roger de Hoveden: Comprisingth eHistory of Englandand of Other Countries of Europe from A. D. 732 to A. D. 1201*, I, (Latınceden İng. çev. Henry t. Riley), London, s. 420-21; Haris A. Kalligas: *Monemvasia: A Byzantine City State*. Routledge, London/New York 2010, s. 24.

²³ Niketas, s. 111-112.

²⁴ Ayönü, "Batı Anadolu", s. 144, 145.

²⁵ Kalligas, *Byzantine City State*, s. 24.

²⁶ Ankara, Afyon ve Eskişehir illerinin tümü; Konya, Isparta ve Burdur illerinin kuzeyi, Kütahya ilinin batı bölümünü kapsar. Bölgenin kuzeydoğudaki sınırını Halys Irmağı (Kızılırmak); doğudaki sınırını Tatta (Tuz) gölü; güneybatıdaki sınırını Kadmos (Honaz) Dağı ve Salbakos Dağı (Babadağ); kuzeydeki sınırını Sündiken Dağları; batıdaki sınırını Sindros (Banaz) Çayı Vadisi oluşturmaktadır. Veli Sevin, *Anadoluhun Tarihi Coğrafyası*, TTK Yayınları, Ankara 2000, s. 195-196.

²⁷ Ayönü, *Batı Anadolu*, s. 145.

Gıyaseddin Keyhüsrev sürgün hayatı döneminde Anadolu ile irtibatı Manuel Mavrozomes aracılığıyla sağlamış olduğunu bize göstermektedir.

B. MANUEL MAVROZOMES'UN I. GIYASEDDİN KEYHÜSREV İLE İLİŞKİSİ

I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in birinci saltanatı çok kısa sürmüştür. Bu kısa dönemin sonunda 1196 yılında ağabeyi II. Rükneddin Süleymanşah'a Konya'yı bırakıp, uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a gitmiştir²⁸. Burada I. Gıyaseddin Keyhusrev'in neler yaptığı, kimlerle ilişkide bulunduğu dair kaynaklar çok açık değildir. Onu Bizans İmparatoru III. Alexios Angelos²⁹ iyi karşılamıştır. İmparator bu durumu kullanmak istiyordu. Bundan dolayı her gün I. Gıyaseddin Keyhüsrev'i sarayına davet ediyordu. Hatta bir keresinde bir Frank askerinin küstah hareketi üzerine, I Gıyaseddin Keyhüsrev bu Frank askerini düelloya çağırmış idi³⁰. İşte bu olaydan sonra I. Gıyaseddin Keyhüsrev, Mavrozomes'in himayesine girdi ve onun mülkü olan adaya gitmiştir. Burada ne kadar zaman kalmıştır bunu bilemiyoruz. Bu ada'nın da neresi olduğu hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. İstanbul'a yakın bir ada olması ihtimali çok yüksektir. Mavrozomes ailesinin Morali olması nedeniyle bu adanın Mora yarım adası olması mümkündür.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev ikinci defa Konya'da tahta çıktığında Mecdüddin İshak'a gönderdiği mektupta dolaştığı yerleri anlatırken şöyle ifade eder:

"Bazen Şam'da, bazen Ermende bazen dağlarda bazen ovalarda yer tuttum.

Bazen timsah gibi denize, bazen kaplan gibi sahraya girdim.

*Bazen İstanbul'da, bazen Leşker'de, bazen Magrib'de bazen Berber'de kaldım"*³¹.

Bu sözler sürgün süresince İstanbul'da kalmadığını ifade etmektedir. I. Gıyaseddin Keyhüsrev, Manuel Mavrozomes ile ne zaman tanıştı? Manuel Mavrozomes'in, Keyhüsrev'i himayesine alacak kadar yakından tanınması onların daha evvel birbirlerini tanıdıklarını gösteriyor. Acaba Manuel Mavrozomes Phrygia bölgesinde Bizans komutanı iken mi tanıştı? Babası Theodoros Mavrozomes Miryokefalon savaşında önemli rol almıştı. Bu tanışma II. Kılıçarslan dönemine kadar iniyor mu? Bu soruların cevabını veremiyoruz. Ancak bu ilişki o kadar samimi idi ki, I. Keyhüsrev, Manuel Mavrozo-

²⁸ İbn Bibi, *El-Evâmirü'l- alaiyyefi'l-umuri'l- Alaiyye*, I, Tıpkı Basım, (nşr. A. Erzi- N. Lugal) Ankara 1957, s. 35, çev. M. Öztürk, I, Ankara 1996, s. 55, (I. G. Keyhüsrev'in yolculuğunu uzun uzun anlatır); Selim Kaya, *Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi* (1192-1211), Ankara 2006, s. 49-51.

²⁹ Warren T. Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University, California, 1997, s. 717.

³⁰ İbn Bibi, s. 53, trc. I, s. 71.

³¹ İbn Bibi, s. 91; trc. I, s. 112.

mes'in kızı ile de evlenmiştir³². Manuel Mavrozomes, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'i himayesine alması ve hatta kızı ile evlendirmesinin sebebi ne olabilir? Bu sorunun cevabı Mavrozomes'un I. Gıyaseddin Keyhüsrev'i siyasi amaçları doğrultusunda kullanmak istemesinden dolayı olabilir. Çünkü Mavrozomes'un, Komnenos hanedanına soy bakımından akraba olması onu Bizans tahtına geçme iştiağını arttırmış olmalıdır³³. I. Gıyaseddin Keyhüsrev sürgünde bulunduğu süre içinde Uc Türkmenleri ile yakın ilişkide bulunduğunu tahmin ediyoruz. Bu ilişkiyi de kayınpederi Manuel Mavrozomes'in Phrygia bölgesi idarecisi olması nedeni ile sağlamış olabilir. Yağbasan oğulları ile I. Keyhüsrev ve oğulları bu süre içinde sık sık görüşmüşlerdir. I. İzzeddin Keykubat, Yağbasanoğlu Zahiruddin İliğ'e çocukluk arkadaşım demektedir³⁴. Bu durum bize I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in uç Türkmenleri ile daha sürgün hayatında iken bile ilişkilerini ortaya koymaktadır.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in sürgün hayatı esnasında Konya'ya göç etmesinin sebeplerinden birisi olarak IV. Haçlı Seferi sonucunda (1204) İstanbul'un işgal edilmesi de gösterilir. Ancak durum biraz farklı gözüküyor. Eğer II. Rükneddin Süleymanşah Latinlerin İstanbul'u işgali sırasında ölmemiş olsaydı, I. Keyhüsrev Konya'ya değil başka bir yere göçmek zorunda kalırdı. Yani I. Keyhüsrev Konya'ya kardeşi II. Rükneddin Süleymanşah'ın vefatı üzerine hareket etmiştir. Uc Türkmenlerinden Yağbasanoğlu Zahiruddin İliğ'in daveti bu göç kararında çok etkili olmuştur. I. Gıyaseddin'e Hacıp Zekeriya tarafından, Rükneddin Süleymanşah'ın öldüğü haberi verildikten sonra, kayınpederi Mavrozomes'ta ona yardım etmek karşılığında daha önce görev aldığı ve çok iyi bildiği bir bölge olan Phrygia bölgesini istemiş olmalıdır³⁵. Buradan Selçukluların desteği ile rakiplerine karşı üstünlük sağlayabileceğinin farkında idi. I. Theodoros Laskaris'in³⁶, Komnenos kardeşlerden sonraki en büyük rakibi olan Mavrozomes, damadı I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Selçuklu tahtına çıkmasından sonra Denizli- Honaz bölgesindeki hâkimiyetini daha da kuvvetlendirecektir. Bu durum I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in işine geliyordu. O tahta çıktığında devlet işlerini düzene koymak için geniş bir yapılandırma içine girdi. Önce oğullarını melik

³² İbnul esir, *el-Kamil fit-tarih*, XII, çev. A. Kerim Özyayın, İstanbul 1985, s. 165; Niketas, s. 210; İbn Bibi, s. 80; trc. I, s. 101; ayrıca bk. Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, çev. Yıldız Moran, İstanbul 1979, s. 126; S. Nur, agm., s. 60.

³³ İbnul Esir, XII, s. 165; İbn Bibi, s. 80; trc. I, s. 101; Münecimbaşı, *Câmiu'd-Düvel* (Selçuklular Tarihi II), çev. Ali Öngül, İstanbul 2017, s. 34; Gregory Ebu'l-Ferec, *Ebu'l-Ferec Tarihi*, II, çev. Ömer Rıza Doğrul, Ankara 1987, s. 474; Kaya, age., s. 108; E. Mercil, "Bizansta Selçuklu Hanedan Mensupları" *XI. Türk Tarih Kurumu Kongresi (Bildiriler)*, Ankara 1990, s. 709-721.

³⁴ İbn Bibi, s. 77- 82, trc. I, s. 97-102; Nejat Kaymaz, *Anadolu Selçuklularının İnhitâtında İdari Mekanizmanın Rolü*, TTK Yay., Ankara 2011, s. 46.

³⁵ İbn Bibi s. 80; trc. I, s. 101.

³⁶ Alice Gardiner, *The Lascaris of Nicaea: the Story of an Empire in Exile*, London: Methuen, 1912, s. 54-96.

sıfatıyla, I. İzzeddin Keykavus'ı Malatya, I. Alaeddin Keykubat'ı Tokat'a gönderdi. Ancak bu oğullar eskisi gibi rahat hareket edemeyeceklerdi. Melikler askerî özelliklerini tamamen kaybettiler, merkeze bağlı birer vali gibi oldular. Burada babası II. Kılıçarslan döneminde yaşanan taht kavgalarından ders çıkarmış olduğunu görüyoruz.

I. Gıyaseddin Keyhüsrev kayınpederi Mavrozomes'a Denizli ve Honaz'ı vererek bir Uc beyliği kurdurdu. Ona geniş selahiyetler tanıdı. Bu durum hem I. Gıyaseddin Keyhüsrev hem de Mavrozomes'in çıkarlarına uygundu. I. Gıyaseddin Keyhüsrev Batı Anadolu'yu iyi tanıyan Mavrozomes'e Denizli-Honaz merkez, uc beyliği kurdurarak hem bölgeye hâkim olmak hem de İznik Bizans İmparatorluğuna karşı başarı kazanmak, belki de başarılı olursa Mavrozomes'un kızı ile evliliğinden olan küçük oğlunu İznik'te tahta geçirmek istiyordu. Mavrozomes ise babası tarafından Komnemos sülalesine damat olunduğu için Komnenos unvanını kullanarak İznik tahtını elde etmek istiyordu. Böylece bölgede bir uç beyliği kuruldu.

C. DENİZLİ UC BÖLGESİ BEYLİĞİ VE MANUEL MAVROZOMES

Selçuklular döneminde Batı Anadolu'nun en önemli askeri bölgesi Honaz-Denizli bölgesidir. Selçuklular'ın Konya'yı başkent edinmesinden itibaren önce Akşehir sonra da Uluborlu-Honaz hattına doğru ilerlemişler, Konya'nın uc savunma hattını oluşturmuşlardır. Sultan Mesud ile başlayan bu mücadele, II. Kılıçarslan ile devam etmiştir. Mesud Akşehir'i ileri savunma merkezi yapmıştır. Bizans ile mücadelede Sultan Mesud Akşehir'i hep sınır kabul etmiştir. Bizans imparatoru ile mektuplaşmalarında Akşehir karşılaşma yeri olarak görülmüştür³⁷. II. Kılıçarslan dönemine gelince, bu dönemde özellikle Myriokephalon savaşından sonra önemli uc garnizon olacaktır. Küçük oğlu I. Gıyaseddin Keyhüsrev'i Uluborlu bölgesine melik olarak gönderirken, Honaz ve Denizli bu meliklik bölgesinin askerî uç garnizonu idi. Selçuklu döneminin en önemli emirlerinden olan Mübarizüddin Ertokuş ve Esededdin Ayaz, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in meliklik döneminde bu bölgede hizmetinde idiler. Daha sonra bu emirler Selçuklu devletine uzun süre hizmet edeceklerdir. Ancak esas durum Phrigma bölgesini çok iyi tanıyan bu bölgenin vaktiyle idareciliğini yapan Mavrozomes'in gelmesiyle farklı bir hal almıştır. Mavrozomes burada tamamen bağımsız hareket edecek bir statüde idi. Batı Anadolu'da yerel idareciler Bizans'a karşı bağımsız hareket etmeye başlamışlardı³⁸. Mavrozomes'un Selçuklu sultanının deste-

³⁷ Kinnamos, 36; S. Koca, Türkiye Selçukluları Tarihi (Malazgirt'ten, Myriokephalon'a) (1071-1176), II, Çorum 2003, s. 127.

³⁸ Ayönü, "Batı Anadolu", s. 147-150; Bk. Franz Dölger, *Regesten der Kaiserurkunden des oströmischen Reiches von 565-1453*, 2. Teil: *Regestenvon 1025-1204*, München 2009.

ğini alması onu bu bölgede daha güçlü hale getirecektir. Yapılan seferler ise genelde İznik üzerine idi. Ancak aynı durumda olan bütün Bizans'ın devlet mekanizmasını İznik'e taşıyan Th. Laskaris'de Manuel Mavrozomes'in faaliyetlerinden rahatsızdı. Manuel Mavrozomes artık Batı Anadolu'ya seferler düzenlemeye başladı. Daha çok da akınları Menderes havzasına yoğunlaştı. Th. Laskaris önce Manuel Mavrozomes'a karşı çıkmadı. Çünkü hâkimiyetini sağlamlaştırmaya çalışıyordu. Mavrozomes, Menderes vadisine akınlar düzenlemiş, Bizans'a ait olan kısımları yağmalamıştır³⁹. Bu bölgelere Türkmen nüfus yerleştirildi. Görünen o ki I. Gıyaseddin Keyhüsrev de kayınpederi Mavrozomes'i bütün imkânlarıyla desteklemiştir.

Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev Karadeniz kıyılarında Komnenoslara karşı zaferler kazandıktan, Ermenileri tabiiyetine aldıktan sonra Antalya'ya yönelmiş, Antalya'yı Latinlerden almıştır. 1209 yılında Venediklilerle de gizli bir anlaşmayla Th. Laskaris'e karşı gizli bir ittifak içine girilmiştir⁴⁰. IV. Haçlı seferinden sonra tahtından olan III. Alexios Angelos sürgünden kurtulduktan sonra Konya'ya gelmiş, Th. Laskaris'e karşı yardım istemiştir. Bu duruma Manuel Mavrozomes'un olumlu tepki verdiğini söylememiz mümkün değildir. Çünkü Manuel Mavrozomes da III. Alexios Angelos gibi Bizans tahtına çıkmak istiyordu. O, Menderes vadisine yaptığı s on bir akında Th. Laskaris karşısında ağır bir yenilgi almıştır⁴¹. O da Konya'ya gelip damadı, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Th. Laskaris'e karşı siyasetini kendisi için desteklemiş olmalıdır.

D. MANUEL MAVROZOMES VE ALAŞEHİR SAVAŞI

Manuel Mavrozomes'un Alaşehir Savaşına katılıp katılmadığını bilmiyoruz. Savaş sonucunda I. Gıyaseddin Keyhüsrev öldürülmüş⁴², alınan birçok esir arasında eski Bizans İmparatoru III. Alexios da vardı⁴³. Ancak esirler arasında Manuel Mavrozomes'in ismi geçmez. Acaba Mavrozomes Alaşehir savaşına katılmamış mı idi? Artık Alaşehir savaşından sonra da siyasî konjunktör değişmiş, Selçuklu devleti taht kavgası içine düşmüş, İznik Bizans Devleti bölgede siyasî gücünü arttırmış idi. Bundan sonra Mavrozomes'in, Menderes vadisi ve İznik Bizans İmparatorluğu üzerine seferlerini göremiyoruz. O artık siyasî emellerinden uzaklaşmak zorunda kalmıştır.

³⁹ Niketas., s. 210; ayrıca bk. Turan, *age.*, s. 281; Ayönü, "Batı Anadolu", s. 146.

⁴⁰ Kaya, *age.*, s. 137; Michael Angold, *A Byzantine Government in Exile. Government and Society under the Laskarids of Nicaea, 1204–1261*. Oxford University Press, London 1975, s. 61, 244.

⁴¹ Niketas, s. 828; Kaya, *age.*, s. 125; Ayönü, "Batı Anadolu", s. 147.

⁴² İbn Bibi, s. 102-112; trc. I, s. 121-132.

⁴³ William Plate, "Alexios III Angelos", (William Smith. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*), 1, Boston: Little, Brown and Company 1867, s. 130.

Bundan sonra Mavrozomes'u Selçuklu Devletinin hizmetinde resmi görevler aldığını görüyoruz.

E. MANUEL MAVROZOMES'UN SELÇUKLU DEVLETİNDE ALDIĞI GÖREVLER

Çaşnigir Görevi

Manuel Mavrozomes'un Selçuklu Devletinde aldığı görevler genellikle I. Alaeddin Keykubat döneminde olmuştur. Alaeddin Keykubat tahta çıktığında otoritesini sağlamlaştırabilmek için önemli emirlere karşı belli bir siyaset geliştirmiş idi. Bu emirlerin başında Seyfeddin Ayaba, Mübarezüddin Behramşah, Zeyneddin Beşşare, Bahaeddin Kutluğca geliyordu. Özellikle Seyfeddin Ayaba Sultanın çocukluk yıllarından beri yanında idi. Ona ve kardeşine atabeylik yapmış idi. Ancak Alaeddin Keykubat bu emirlerin ağabeyini yalnız bırakmalarını, şaşaa depdebe içinde yaşamalarını kendi otoritesine karşı bir hareket olarak görüyordu. İşte bu emirlerin bir an önce ortadan kaldırılması gerekiyordu⁴⁴. Emirlerin etkisiz hale getirilmesinde Manuel Mavrozomes'in önemli bir rolü vardır. Sultan önce bu emirleri ortadan kaldırmak için Antalya'yı düşündü. Ancak Emir Komnenos ve Hokkabaz oğlu Seyfeddin, Mübârezeddin İsa Antalya'nın bu iş için uygun olmadığını ifade ettiler. Bu iş için en uygun yerin Kayseri olduğunu belirttiler⁴⁵. Yapılan plana göre Kayseri'de sarayda asıl önemli iş Emir Komnenos'un idi. Askerleriyle Saray bahçesinin duvarlarını saracaktı. Emirler ortadan kaldırıldıktan sonra Seyfeddin Ayaba'nın Çaşnigirlik görevi Bedreddin Gevhertaş'dan önce kısa bir süre Emir Mavrozomes'a verilmiştir. Görülüyor ki, Emir Mavrozomes Sultan'ın en güvendiği emirler arasındadır, Selçuklu devlet teşkilatında çok önemli bir görev olan Emiru'l-ümera (mansıb-ı beglerbegî), Çaşnigirlik görevini üstlenmiştir. Aynı zamanda Mavrozomes'in Konya surlarının yapımında da bulunduğunu biliyoruz⁴⁶.

Emiru'l-Ümera

Mavrozomes yukarıda bahsettiğimiz gibi I. Keyhüsrev ikinci defa tahta çıkmadan önce Phrigya bölgesinin idarecisi idi. Yani o zaten bir asker idi. Selçuklu kaynaklarında da emir olarak geçer. Başta İbn Bibî'de "Emir KomnenosMafrozom"⁴⁷ Arap, Süryanî, Bizans kaynaklarında da Emir unvanı alır.⁴⁸ Ancak en önemlisi "emirül-ümera" unvanı ile I. Alaeddin Keykubat döneminde çok önemli siyasi olayların içindedir. Yukarıda bahsettiğimiz I.

⁴⁴ İbnBibî, s. 268; trc. I, 286.

⁴⁵ İbnBibî, s. 267; trc. I, 285.

⁴⁶ İbnBibî, s. 271; trc. I, 289.

⁴⁷ İbnBibî, s. 306; trc. I, 319.

⁴⁸ Niketas, s. 651.

Alaeddin Keykubat'ın bazı emirleri ortadan kaldırmasında en önemli rol Emir Mavrozomes'un idi. Emir Mavrozomes Ermenilere karşı seferde Mübârizüddin Çavlı ile birlikte başarılar göstermiştir. Bu sefere denizden Mübarizüddin Ertokuş destek vermiştir. Selçuklu ordusu karadan Maraş ve Ceyhan Vadisi boyunca Çukurova'ya indi. Çincin kalesine⁴⁹ kadar ilerlediler. Selçukluların aldıkları yerle arasında en önemlisi İç-il idi. Sultan bu Ermeni sınırının idaresini Kemareddin Lala'ya verdi. Bu başarılı seferin en önemli emirlerinden birisi Emir Manuel Mavrozomes idi.

Melik Unvanı

İbn Bibi "*Emir Komnenos Mafrozom (Mavrozomes)ın Anadolu (Rum) beldelelerinde kaleleri ve maiyeti olup sözüne itibar edilen bir melik*", ifadesini kullanır⁵⁰. Nasıl olmuş da hem de bir gayr-ı müslim olan birisi Melik unvanı alabilmiştir? Burada Emir Mavrozomes'e emir unvanı verilmesinin sebepleri ne olabilir? Bu sebepleri az da olsa yukarıda izah etmiştik. Şimdi bunları açacak olursak: Emir Mavrozomes'in melik unvanı almasını önce Sultan I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in ikinci defa tahta çıktığında devlet yapılanmasında aramak gerekiyor. Sultan önce oğullarını birer vali gibi melik olarak Tokat ve Malatya'ya atamıştır. Böylece Sultan, babası II. Kılıçarslan dönemindeki sıkıntılara düşmek istemiyordu. Aynı zamanda hocası Mecdüddin İshak'ı Bağdat'a göndermiş Abbasi Halifeliği ile iyi ilişkiler kurmak istemiş, Fütüvet teşkilatının ve dolayısıyla ahi teşkilatının kuruluşuna vesile olmuştur⁵¹.

Kaynıpederi Emir Mavrozomes'i Honaz ve Denizli bölgelerini vererek Bizans'a kendi soyundan birilerini tahta çıkarmak istemiştir. Sultan'ın bu plânı Emir Mavrozomes'un siyaseti ile örtüşüyordu. Bu durum Emir Mavrozomes'e Türk tarihinde görmediğimiz Sultan ailesinden olmayan hatta bir gayr-ı müslim'e melik unvanı verilmesine sebep olmuştur.

Gulâmhânedeki Görevi

Gulâm teşkilatının II. Süleymanşah döneminde işler hale geldiğini biliyoruz. Bu dönemden sonra sarayda gulâmhânedeki yetişen birçok emir, Selçukluların son dönemlerine kadar devlete hizmet etmişlerdir⁵². Türkiye Selçuklularında gulâmhânenin işleyişi babalar aracılığıyla oluyordu. Bu babalar Selçuklu topraklarında gulâmhâneye alınacak çocukları devşirirler ve yine babalar tarafından eğitilirlerdi. İşte özellikle I. Alaeddin Keykubat döneminde Emir Manuel Mavrozomes gulâmhâneye alınacak çocukların

⁴⁹ Bk. İbn Bibi s. 336-342; , trc. I, 345-353. Çiçin kalesi'nin bugün Maraş'a bağlı Andırın'ın Geben ile Göksun'un Değirmendere kasabaları arasında, Çiçin boğazı olarak adlandırdıkları yerde kalıntıları bulunan kale. Bk. İlyas Gökhan, "XIII. Yüzyılda Maraş", S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 13, Konya 2005, s. 191-222.

⁵⁰ İbn Bibî, s. 306; trc. I, 319-320.

⁵¹ Bk. M. Ali Hacıgökmen, "Türkiye Selçukluların Şehzade ve Sultanlar Muallimi Mecdüddin İshak", *Belleter*, LXXVII/ 276-Yıl: 2012 Ağustos, s. 421-432.

⁵² Bk. E. Göksu, "Türkiye Selçuklu Devletinde Gulâm Eğitimi ve Gulâmhâneler", *Nüsha*, 2007/24, s. 65-84.

devşirilmesinde önemli rol almıştır⁵³. I. Alaeddin Keykubat'ın emirleri tavsiyesi sonucunda ortada kalan gulam askerlerinin karışıklık çıkarma endişesiyle Hokkabazoğlunun tavsiyesiyle hepsinin cezalandırılması yoluna gidilmiştir. Ancak gulâm teşkilatı yapısı içinde olan Emir Mavrozomes bu durumun vehâmetini anlayarak hemen sultanın huzuruna çıkıp tehlikenin önemini Sultan'a anlatmıştır. Sultanda bu kararından dönmüştür⁵⁴. Burada görünen o ki, Emir Mavrozomes Selçuklu başkentindeki gulamların durumunu çok iyi bilmekte, Sultanda ona bu konuda itimat etmektedir.

F. Çocukları ve Ölümü

Emir Mavrozomes'un ailesi hakkında fazla bir bilgiye sahip değiliz. I. Gıyaseddin Keyhüsrev İstanbul'da sürgün hayatı sırasında ismini bilemediğimiz kızını, I. Gıyaseddin Keyhüsrev'e verdiği ve bu evlilikten bir çocuk olduğu hakkında bilgiler vardır. Bu çocuğun adı kaynakta Celaledin Keyferidun olarak geçiyor⁵⁵. Ancak I. Gıyaseddin Keyhüsrev öldükten sonra saltanat mücadelesinde ismi geçmiyor. Bu durumda çocuk ya tahta çıkamayacak kadar sakat ya da çok küçük idi. Emir Mavrozomes'in diğer çocukları hakkında bilgi kırıntıları mevcuttur. Konya'da Akmanastr'ın avlusunda bulunan daha sonra müzeye taşınan 1297 tarihli Yunanca mezar kitabesinde Emir Manuel Mavrozomes'un oğullarından birisi hakkında bilgi vardır⁵⁶. Bu kitabe önce Hasluck⁵⁷ sonra da P. Wittek⁵⁸ tarafından yayınlanmıştır. Bu kitabede "*IoannesKomnenos-Mavrozomes'in torunu, hakim IoannesKomnenos'un oğlu Mikhael*" ifadesi bizim için çok önemlidir. Bu kitabede geçen İoannesKomnenos-Mavrozomes, Manuel Mavrozomes dur. Kitabede geçen, İoannesKomnenos ManuelMavrozomes'un oğlu, Mikhael ise Manuel Mavrozomes'un torunudur⁵⁹. Yani 1297 tarihli bu Yunanca kitabeye göre Manuel Mavrozomes'in Hristiyan oğlu hâlâ hayattadır. Mikhael adlı torun ise genç veya çocuk yaşta ölmüş olmalıdır. Torun Mikhael ismini önce Hasluck, Mikhael Emir Arslanes⁶⁰ sonra da P. Wittek, Amiras Olanes şeklinde okusa da, daha sonra Wittek Amiras Olanes (Emir oğlanı veya oğlu)⁶¹ şeklinde değiştirmiştir ki doğru olanda bu olsa gerektir. Akmanastr'ın avlusunda bulunan daha sonra müzeye taşınan tarihsiz Yunanca kırık bir mezar kita-

53 İbnBîbî, s. 273-274. ; trc. I, 291.

54 İbnBîbî, s. 273-274; trc. I, 291.

55 Turan, *Türkiye*, s. 275.

56 Bu Yunanca kitabe hakkında detaylı bilgi için bk. Semavi Eyice, "Konya İle Sille Arasında Akmanastr", s. 135,160.

57 Hasluck, *Sultans*, s. 56, 86, 372.

58 Wittek, "Konia, s. 505 – 510; aynı yazar, *Comnène à Konia*, s. 209-210.

59 Wittek, *Konia*, s. 505 – 510; aynı yazar *Comnène à Konia*, s. 209-210. S. Eyice, "Akmanastr", *DIA*, C. 2, İstanbul 1989, s. 281-282.

60 Hasluck, *Sultans*, s. 56, 86, 372.

61 Wittek, "*Comnène à Konia*," s. 209-210.

besi daha vardır. Kitabenin Türkçe karşılığı: “..... pek asil kişilerden .....pek ulu zatın oğlu Akhi.....nin yattığı” şeklindedir⁶². Kitabeye de isim ve tarih kısmı kırık olsa da bizce çok önemlidir. Bu kitabe bize Mavrozomes ailesinden bazı şahısların Ahi teşkilatına mensup olduğunu bize göstermektedir. Hakikaten de Manuel Mavrozomes’un oğlu olduğunu düşündüğümüz 1263 yılında öldürülen Denizli Uc Beyi *Mehmed el-Mevrazemî* Ahi Teşkitatı mensup önemli birisidir⁶³. Aynı zamanda Mehmet Bey’in, İshak adlı bir kardeşini de biliyoruz⁶⁴. Bu bilgiler bize Mavrozomes ailesinden birçok kişi Mehmet Bey, kardeşi İshak gibi ihtida etmiş Müslüman olmuşlardır.

Manuel Mavrozomes’in ölümüne gelince, onun ölümü ile ilgili bir bilgiye sahip değiliz. Ancak o 1225 yılından sonra ölmüş olmalıdır⁶⁵. Zira yegâne kaynağımız İbn Bibi de, Alaeddin Keykubat’ın ümera tasfiyesi (1223) ve Ermeni seferinden (1225) sonra hiçbir siyasi faaliyette ismi geçmez.

SONUÇ

Görüldüğü üzere Mavrozomes ve ailesinin Selçuklu Sultanları ile irtibatı kesin olmamakla birlikte II. Kılıçarslan dönemine kadar götürmek mümkündür. Çünkü I. Gıyaseddin Keyhüsrev’in İstanbul hayatında (1196-1203) Manuel Mavrozomes ile ilişkisinin bir geçmişi olduğu görülüyor. Bu konu ile ilgili elimizde belge olmadığı için bir şey söylemek mümkün değil. Ancak Mavrozomes ve ailesinin I. Keyhüsrev’in ikinci saltanatı döneminden itibaren Selçuklu devletine hizmet etmiş olduklarını biliyoruz. Hem Manuel Mavrozomes hem de I. Keyhüsrev siyasi emellerini bu ilişkilerde kullanmışlardır. Manuel Mavrozomes, Bizans tahtına çıkmak için I. Keyhüsrev’i kullanmıştır. O bu düşüncesinde ayrıca Komnenos sülalesine kan bağına da öne sürmüştür. Selçuklu Sultanına gelince o da önce kayınpederi Mavrozomes’u Bizans üzerindeki siyasi emellerinde kullanmıştır. Önce Honaz gibi çok önemli uc bölgesini kayınpederine vermiştir. Bu bölgede kurulan uc beyliği merkezden tamamen bağımsız hareket etmiştir. I. Keyhüsrev bunun tam aksine, oğullarını melik olarak Tokat ve Malatya’ya gönderirken onları merkeze bağlı birer vali gibi göndermiş idi. I. Keyhüsrev böylece Bizans’ı kendisine tabii bir devlet haline getirmek istemiştir. Aslında I. Keyhüsrev bu siyasi emelini gerçekleştirmek için sadece kayınpederini değil III. Alexios Angelos’u bile kullanmış, bu yolda da Alaşehir savaşında ölmüştür.

⁶² Eyice, a. g. md., s. 281.

⁶³ M. Bayram “Türkiye Selçukluları Uç Beyi Denizlili Mehmet Bey”, *Türkler*, VI, Ankara 2002, s. 287-294.

⁶⁴ Bedrüd-din Aynî, *İkdu'l-cüman*, nşr. M. M. Ermin, I, Kahire 1407/1987, s. 321-323.

⁶⁵ Ayönü, “Batı Anadolu”, s. 147-150’de; Vougiouklaki Penelope, “Manuel Maurozomes”, *Encyclopedia of the Hellenic World, AsiaMinor*, 2003. Foundation of the Hellenic World. Retrieved 26 September 2012’de 1230 tarihini verir.

Mavrozomes sadece uc beyliği yapmamış, I. Keyhüsrev öldükten sonra da uzun süre Selçuklu devletine hizmet etmiştir. Devletin siyasi mekanizması içinde birçok önemli görevler almıştır. Çaçnigir, Emirul-ümera ve en önemlisi de gulâmhânedede görevler almıştır. Ailesi ve çocukları hakkında fazla bir bilgiye sahip olmasak da 1290'lı yıllara kadar Selçuklu devletinde bu sülaleden isimler bulabiliyoruz. En önemlisi bu aile içindeuc beyi *Mehmed el-Mevrazemî* gibi Ahi teşkilatına mensup olanlar da bulunmaktadır. Bu durum Akmanastırdaki kitabe ile de tescillenmiştir. Özellikle *Mehmed el-Mevrazemî*'ninuc Türkmenleri ile Moğollara karşı uyguladığı siyaset öldürülmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda bu aile içinde Hristiyan olanlar olduğunu biliyoruz.

KAYNAKÇA

- Anonim *Selçuknâme*, nşr. vetrc. Feridun Nafiz Uzluk, Ankara 1952.
- Ayönü, Yusuf, "Batı Anadolu'da Bizanslı Yerel Hâkimlerin Bağımsızlık Hareketleri (XII. Yüzyılın Sonları ve XIII. Yüzyılın Başlarında)" *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2007, 26(42), s. 141-154.
- Ayönü, Yusuf, "Bizans İmparatoru I. AndronikosKomnenos'un Hayatı ve Devlet Teşkilatını Yeniden Düzenlemeye Yönelik Reformları" *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXIX / 1, 2014, s. 107-126.
- AnnaKomnena, *Alexiad: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios-Komnenos Dönemi'nin Tarihi Malazgirt'in Sonrası*, çev. Bilge Umar, İstanbul 1996.
- Angold, Michael, *A Byzantine Government in Exile. Government and Society under the Laskarids of Nicaea, 1204–1261*. Oxford University Press, London 1975.
- Bedrü'd-din Ayrû, *İkdu'l-cüman*, II, nşr. M. M. Emin, Kahire 1407/1987.
- Bayram, M. "Türkiye Selçukluları Uç Beyi Denizlili Mehmet Bey", *Türkler*, VI, Ankara 2002, s. 287-294.
- Cahen, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, çev. Yıldız Moran, İstanbul 1979.
- Ceylan, Mehmet Akif, "Coğrafi Perspektiften Myriokefalos Savaşı'nın Yeri ve Konya Bağrsak Boğazı" *S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S. 5, Güz 2016, s. 69-94.
- Chaldon, F. *LesComnenes*, II, Paris 1912.
- Von Dieten, Jan-Louis, *NiketasChoniates. Erläuterungen zu den Reden und Briefen nebst einer Biographie (= Supplementa Byzantina. Bd. 2)*. Walter de Gruyter, Berlin/New York 1971.
- Dölger, Franz, *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565–1453. Teil 3, Band 3: Regesten von 1204–1282 (= Corpus der griechischen Urkunden des Mittelalters und der neueren Zeit. Reihe A: Regesten. Abt. 1, Tl. 3, Bd. 3)*. 2. Auflage neu bearbeitet von Peter Wirth. C. H. Beck, München 1977.
- Ebu'l-Ferec, Gregory, *Ebu'l-Ferec Tarihi*, II, çev. Ömer Rıza Doğrul, T. T. K. Basımevi, Ankara 1987.
- Eyice, Semavi, "Konya İle Sille Arasında Akmanastır" *İ. Ü. Şarkiyat Mecmuası*. S. 6, 1966, s. 135-160.
- Eyice, S. "Akmanastır", *DİA*, C. II, İstanbul 1989, s. 281-282.
- Gardiner, Alice, *The Lascarids of Nicaea: the Story of an Empire in Exile*, 1912 Amsterdam: Adolf M. Hakkert, 1964.
- Gökhan, İlyas, "XIII. Yüzyılda Maraş", *S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, Konya 2005, s. 191-222.
- Göksu, E., "Türkiye Selçuklu Devletinde Gulâm Eğitimi ve Gulâmhâneler", *Nüsha*, 2007/24, s. 65-84.
- Grabler, Franz, *Die Krone der Komnenen*, Köln (tarihsiz).
- Hacıgökmen, M. Ali "Türkiye Selçukluları Şehzade ve Sultanlar Muallimi Mecdüddin İshak", *Bellekten*, LXXVI/ 276-Yıl: 2012 Ağustos, s. 421-432.

- Hasluck, F. W. *Christianity and Islam under the Sultans*, 1, Oxford 1929.
- Ioannes Kinnamos, *Historia* (1118-1176), yay. haz. Işın Demirkent, Ankara 2001.
- İbn Bibi, *El- Evâmirü'l- alaiyyefi'l-umuri'l- Alaiyye* I, Tıpkı Basım, nşr. A. Erzi- N. Lugal, Ankara 1957.
- İbn Bibi, *El- Evâmirü'l- alaiyyefi'l-umuri'l- Alaiyye*, çev. M. Öztürk, I, Ankara 1996.
- Ibnul Esir, *el- Kamil fit-tarih*, XII, çev. A. Kerim Özeydin, İstanbul 1985.
- Kalligas, Haris, A. *Monemvasia: A Byzantine City State*. Routledge, London/New York 2010.
- Kaya, Selim, *Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Süleymanşah Dönemi Selçuklu Tarihi* (1192-1211), Ankara 2006.
- Kesik, Muharrem, *Türkiye Selçuklu Devleti Tarihi Sultan I. Mesud Dönemi*(1116-1155), Ankara 2003.
- Koca, S., *Türkiye Selçukluları Tarihi* (*Malazgirt'ten, Miryokefalon'a*) (1071-1176), II, Çorum 2003.
- Magdalino, Paul: *The Empire of Manuel I Komnenos, 1143–1180*. Cambridge 2002 (Nachdruck von 1993).
- Müneccimbaşı, (Ahmed bin Lütfullah), *Câmiü'd-Düvel*, (Selçuklular Tarihi II), çev. A. Öngül, İzmir 2001.
- Merçil, E. "Bizansta Selçuklu Hanedan mensupları" XI. *Türk Tarih Kurumu Kongresi*(*Bildiriler*) Ankara 1990.
- Niketas Khoniates, *Historia*, çev. Fikret İşıltan, Ankara 1995.
- Oxford Dictionary of Byzantium* (ed. Alexander Kazhdan), III, Newyork 1991.
- Plate, William, "Alexios III Angelos", William Smith. "*Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. " 1. Boston: Little, Brown and Company 1867, s. 130.
- Roger de Hoveden, *The annals of Roger de Hoveden: Comprising the history of England and of other countries of Europe from A. D. 732 to A. D. 1201* (Laticeden İng. Çev. Henry t. Riley,) I, London.
- Sevin, Veli, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Ankara 2001.
- Treadgold, Warren T. *A History of the Byzantine State and Society*, (Stanford University), California, 1997.
- Turfan, Kemal, "Miryokefalon Savaşı'nın Yeri Üzerine Yeni Araştırmalar", *Türk Tarih Kongresi*, Ankara 22-26 Eylül 1986, Kongreye sunulan Bildiriler III, TTK, Ankara 1991, s. 1117-1155.
- Varzos, K. *Ē genealogiatōn Komnēnōn*, Thessalonica, 1984.
- Κωνσταντίνος Βαρζός: *Η Γενεαλογία των Κομνηνών*. Τόμος Α' (= *Βυζαντινά Κείμενα και Μελέται*. Τ. 20α, Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών – ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 1984. (Varzea, Constantine, "Komninos Soykütüğü", *Bizans Metinler ve Çalışmalar*, Bizans Araştırmaları Merkezi, Selanik 1984, s. 473-75)
- Witteck, P. "L'Épithaphe d'un Comnène de Konia", *Byzantion*, X (1935), s. 505 – 510.
- Witteck, P. "Encore l'épithaphe d'un Comnène à Konia", *Byzantion*, XII (1937), s. 209-210.

-Yıldız, S. Nur , “Manuel KomnenosMaurozomesand His Descendants at the SeljukCourt: TheFormation of a ChristianSeljuk-Komnenian Elite.” InStefenLeder, ed. *Crossroadsbetween Latin Europe andtheNear East: Corollaries of theFrankish Presence in theEasternMediterranean (12th to 14th Centuries)*. Würzburg: ErgonVerlag, s. 56-77.

